

SLOVNÍČEK

- akšejn* jantar
alakant lahodný nápoj
ambra vonná látka
an který, jenž; jak, kterak; neboť, protože; že;
kdežto; zatímco, když
bašam vonná rostlina
bezkonečně nekonečně
běliti se bělati se, stávat se bílým
bibelní biblický
bídny ubohý; bídny, hanebný
blesk jas, záře
borák rostlina
Božský: *od Božského chválení* (XXXII, 144)
od chválení Boha
brk křídlo
brze brzo
brzy (*brzy*) brzo, rychle
březina březový les
bych abych
bys abys, kdybys
bystře rychle
byt bytí, jsoucnost, existence; obydlí, příbytek
bytnost jsoucnost, existence, podstata
byl aby; kdyby; i kdyby; i když; přestože
cifra číslice
cílití směřovati
čink (*ciňk*) pastýřský roh
cisterna vyhloubená nádrž na vodu
čítara (*čítara*) drnkací strunový nástroj
co co; jako
concept výtvar, plod
concipista tvůrce, stvořitel
cvičný zkušený
časně brzo; v pravý čas
časný dočasný, pozemský
čítí vnímati smysly; cítiti, pociťovati; tušiti;
čilo (XXXVII, 40) vnímalo
člověčich člověk
daremný marný, planý, zbytečný
darmo nadarmo, zbytečně
dařiti dávatí darem, obdařovati
děli (od *díti*): *aniž vím, kde ho děli* (XI,
357) kam ho schovali, dali
dilný rozdílný
divadlo podívaná
dlíti otáletí, meškati
dobrámysl rostlina
dolní nízký
dotčený dotýčný, předtím uvedený
dráplavý drápravý, škrabavý
drvo strom
dříví dříví; stromy
duch dech
dulcián dřevěný dechový hudební nástroj
(později nazývaný fagotem)
dvořák svobodný sedlák; dvořan
erb dědic; erb
etc. atd.
evanjelitský v evangeliu obsažený
fakule pochoděň
fechtýř šermíř, zápasník
figúra obraz
filec tlumok, ranec
fochrování burácení větru
fochříček vánek
hedbávný hedvábný
hlahol ozvěna
hlasný zvukný
hlásný: *zděsil žoldnýře hlásný* (L, 80) poděsil
vojáky mající stráž (orig.: *schröcket seine wächter blöd*)
hloučiti se shlukovati se
horní (*horný*) vysoký; horský
hosпода příbytek
hotoviti (*se*) připravovati (*se*)
hotov(ý) připraven(ý)
hovádko zvířátko
hovado zvíře
hovadský zvířecí
hrozen: *v hrozních* v hroznech
hrubě mnoho, velmi
hrubý velký
hurt prudkost
chlap dareba, ničema

chovatí opatrovati
chtítí: Někteří tomu chtějí (XXIII, 89) někteří se domnívají
intonovati předehrávati, předzpěvovati, nasazovati tón
izop yzop (polokeř)
jablko: jablka z Mišně (XXXVI, 175) míšeňská jablka
jádrnost síla, pevnost
jedinký jediný
jednák hned, brzo
jednání pojednání, báseň
jednom jenom, pouze
jednostejný stejný, shodný, svorný
ješto protože; který
jímání zajímaví
kadití pálit kadidlo, kouřit kadidlem
kamerád kamarád
karafilát(ek) karafiát(ek)
karmazin hedvábná látka nachové barvy
karmazinový karmínový, jasně červený
katování trýznění, mučení
kázeň trest, pokání
když když; kdyže, kdy?
klotečka klíčka
kliditi se sklízeti se
klínot klenot
kment batistové plátno
kojiti konejšiti, utěšovati
koleratura koloratura, trylkování
kolerovati trylkovati
kolovrátek kolovratec (rostlina); lyra (XLV, 5; orig.: auff der Leyren)
komonice rostlina
kompas sluneční hodiny (XXXVI, 161; orig.: Sonn-Compaß)
koruna: zjedná korunu jistě (XXXII, 80) ozdobu, okrasu
kratochvíl(e) rozkoš, zábava, potěšení
kravice kravička, jalovice
krumplovaný protkávaný, vyšívaný
křížovník kdo přibíjí na kříž
kunst umění
kůr sbor, chór
kuše střelná zbraň, druh luku
kvas hostina, hodování
kyž kéž
laní laň
laro(lárho) volání do útoku; povyk, rámus
larva maska; strašidlo, přízrak
legát posel
lékařství lék
leknutí leknín
libý příjemný, milý, líbezný
lice tvář; podoba
lík lék
loučiti: onť je i louči (XXVI, 36) rozlučuje, dělí (orig.: zerschneidet)
luk duha (XXVIII, 101)
lůže lože
maní máně; mimovolně, bezděky
marš pochod
materije hmota, látka; námět
mdlíčkový mdlý, umdlený
medenice měděnice, umývadlo
medle tak, tedy; nuže; pak
mesíček (XXII, 85) rostlina
meteličný: meteliční větrové (XXII, 55) větry přinášející metelici
měřiti mířiti, směřovati
milost milost, smilování; láska; líbeznost
míra měřicí pomůcka
mizkovatý míznatý, štavnatý
mocnost moc, síla
mordovati vražditi
mordýř vrah
motorný pohyblivý
mušení donucení
muteta moteto, event. jeho základní text
muzicirovati provozovati hudbu
můž může
můžete můžete
mysl: Dobrý myslí (XXXII, 169) Buď dobré myslí!
myslivost lov, honba
nábytek majetek
naddáti navíc, přidati
naděje: mimo naděje (XXVIII, 95) nečekaně
nádobí náčiní, nářadí
namluviti se smluviti se
naplně: měsíc naplně (XXX, 1) v úplňku
napoly napolo
napraviti: zvučné struny napravte (XXVI, 98) nalaďte
naštymovati naladiti
neb(o) neboť; anebo
nebožátko ubožátko
nedlíti: s pochvalou nedlíte (XXIII, 340), s muzikou nedlete (XXVI, 97) neotálejte, nemeškejte
nedvěd medvěd

nedvědice medvědice
nemoc nemoc, slabost
neobsáhlý nepochopitelný, nesmírný
nepomněti nemyslíti
neprotiviti se nebrániti se
nerozsoudný nerozvážný
neřad (-á-) nepořádek, nekázeň
neskončený nekonečný
nestíhlý nevystižitelný, nepochopitelný
nestižný nepochopitelný
neustydnouti: byl jim neustydla (XXIII, 128) aby jim (křídla) neochabla
novotný nový
nýbrž (XXXIII, 117) ba, dokonce
obcovati: lev zůřivý s beránkem budou obcovati (XXXIII, 77—78) pokojně se stýkat, žít pospolu
obecní prostý, neurozený
obhlídati se rozhlížeti se
obchod živnost, obživa
objíti obejmouti; navštívit, vyhledati (XXXIV, 96)
oblevení zmírnění, úleva
obranění: bez tvého obranění (XLVI, 10) zraňování (orig.: ohne wunden)
obrániti ubrániti, ochrániti
obsáhnouti obejmouti
obsažení obsah
obšancovaný ohrazený
oddati odevzdati, předati
oddávati odevzdávati, předávati
oděná oděná, oblečená
odjatý získaný
odpolu zpolu
odporenství odporování, nesouhlas
odporný kladoucí odpor
oheň oheň; láska, zanícení, nadšení (metaforicky v básni č. XXXIV)
okršlek zemský země
okřítiti okřátí, zotaviti se
okřívati zotavovati se
ondy onehdy, nedávno
opovážný opovážlivý, drzý
orlíček rostlina
osvěčovati osvědčovati
ouhrnek úhrn, celek, soubor
oulice cesta
ovecký ovčí
pachtování namáhání
pachtovati se namáhati se
pajt loupež, kořist

památka: ty obnovuj památky (XLIII, 328) znovu si to připomen
pancíř ochranný plášť z šupin (XXVI, 39; orig.: in schüppen)
Panský Pánův (tj. Kristův, Boží)
panství moc, vláda; ovládané území
paňátko mladý pán
partati lítati
pasuňk pastva, pasení
pašije utrpení; *ješto lkáli při pašiji* (L, 47) ve velikonočním týdnu (orig.: die Carwoch)
patrný viditelný
pejchati pýchati, pyšniti se
pitomý ochočený, domácí; hloupý
pláček místečko
pobratí se odejítí, dáti se na cestu
počísti spočítati; *Kdo... je zejména počet?* (XXV, 14) Kdo je (tj. hvězdy) označil jménem, pojmenoval? (orig.: Wer hats gezehlt mit namen?)
podál opodál; zdaleka
podle vedle
podletí pozdní jaro, časně léto
poétycký básnický
pohádka hádanka
pohlídati pohlížeti
pohodně příznivě
pohrzeti pohrdati
pochoditi pocházeti
pochopiti uchopiti, polapiti
pojmoviti vzíti, uchopiti
pokoj: při pokoji (XXXI, 55) v době míru
polej rostlina
popřívati popřávati
porostlina porost
poručení rozkaz
postíhati stíhati, následovati
potejkání zápas, boj
potkati se: s kvítím se potkáte (XXIII, 30) utkáte se (v boji)
potracený ztracený
považovati uvažovati; ctíti; svazovati (XL, 142)
povětrný jsoucí v povětrí, nadzemský
povětrí vzduch, povětrí
povolí (po volí) po vůli
pozorný slyšitelný
pravda: v pravdě opravdu, podle pravdy
preč (préc) pryč
premovati lemovati

projímáti: rozumností *projímá* (XXIX, 100)
 rozumem uznává (orig.: mit verstandt
 erachtet)
prolétovati prolétávati
propověděti říci, řeči vyjádřiti
prospěti přinéstí prospěch, pomoci
prostřený položený
províjeti proplétati
provoditi provázeti; provozovati, dělati
prvy prve, dřívě, předtím
prym prým, úzké lemování
přečiniti zaviniti, dopustiti se přečinu
ředce přece
ředek přednost
ředkládáti si představovati si; vysvětlovati
 si; uvažovati
ředložiti představiti; vysvětliti
ředoznámený předtím oznámený, uvedený
ředolný: *ředolné kolátko* (XXXVI, 90)
 umějíci výborně chytat myši
ředslýcháti poslouchati, do konce slyšeti
ředčiniti přidati, připojiti
ředčiňovati přidávati; přitiskovati, přitlačo-
 vati (XXXIV, 17; orig.: einpressen)
ředihotovení příprava
ředjíti přijmouti; přijiti
ředkvařený přepadený
ředípadati (XLVI, 4) uchylovati se, obracet
 se
ředípadnost nepodstatná vlastnost
ředispěti přispěšiti
ředitovaryšiti se přidružiti se
ředivoditi přiváděti, uváděti
ředuti honiti, zaháněti
řednoc sever
ředunkt bod, částěčka
ředuňtik tečka; nota
ředúvod důvod; původce
ředysk zobák
ředaničko brzo ráno; *ředaničko* (L, 11) zdrobně-
 lina k „ráno“
ředály malé varhany
ředojovník rostlina
ředole pole
ředolně stejně
ředolný stejný, rovnocenný
ředoznášeti: *ředohy, kředidla* *ředoznáši* (XLVIII,
 132) roztahuje
ředozpustilý: *ředozpustilá ve zlosti* (XLIII, 164)
 nevázaná
ředokojně (XXVIII, 103) držadlo

ředúvolný *ředuch* (XXXV, 26) dech vonící po
 rředích
ředčený řecený, nazývaný
ředsalamandra mlok jeskynní (podle bájivého
 podání mu neškodí oheň)
ředsamochť dobrovolně, vlastní vinou
ředsázeti sázeti, usazovati
ředsázeti se usazovati se, usedati
ředsčísti spočítati
ředshloučiti se shluknouti se
ředschrániti uchrániti, ukrýti
ředschřádnouti zchřádnouti, zemdlíti; zvadnouti,
 zemřiti
ředsic(e) jinak, takto
ředsiliti siliti; nutiti; *ředproč na se tak silíš* (XI, 372)
 proč se tak sužuješ
ředsklenný skleněný, zasklený
ředskonání skončení, konec
ředskonati skončiti
ředskonávati se končiti se, dokončovati se, doko-
 návati se
ředskormucovati se rmoutiti se, znepokojevati se;
 bouřiti
ředskrejš skryš; tajná komora
ředskuro brzo
ředskušeni zkoušení, ohledání
ředslíbiti slíbiti; ručiti
ředslova plískanice
ředsložilý položený
ředslušeti vztahovati se, připadati (XI, 111)
ředslušně náležitě
ředslušný náležitý, spravedlivý
ředsmel odpadek, smetí
ředsmysl rozum, mysl (V, 63)
ředsmyslně rozumně
ředsmýšlení smyšlenka, výmysl
ředsníženost poníženost; pokoření
ředsplejavati splývati; plavati
ředsplesati zaplesati, zaradovati se
ředspokojiti se upokojiti se, uklidniti se
ředspomožení pomoc, podpora
ředspráva řízení, vedení
ředspravený opravený; vytvořený
ředspraviti opravit; připraviti; učiniti
ředspravovati opravovati; připravovati; řiditi
ředspytovati zpytovat, zkoumati
ředstán jednoduché přístřeší, stanoviště
ředstarost stáří (vysoké); starost
ředstatek majetek
ředstíhati chápati rozumem; dosahovati (XXV,
 22)

stoliti stglovati
středný medový
středost sladkost
středový medový, sladký, nasládlý
strniti pokrýti, zraniti trním
strojíti se připravovati se
stroskotati: *Pekelné brány stroskotat* (L, 73)
 rozbil na trosky, roztrástil (orig.: Er der
 höllen pforten bricht)
strvati setrvati, zůstati
subtylnost jemnost
subtylný jemný, útlý
syllaba slabika
šalamaj (ž.) šalmaj, pastýřská pišťala
šanovati šetřiti, chrániti
šetřiti šetřiti, chrániti; dbáti, starati se, míti
 ohled; pátrati, pozorovati
šif (m.) loď
šnurka šňůrka
šnurovati šněrovati, připravovati
špic (m.), *špice* (ž.) hrot; trn, osten trnové
 koruny
špik morek
štípiti vštěpovati
štymování ladění
štymovati laditi
šupnatý šupinatý
taký takový
tehdy tedy
tejkati se dotýkati se
toul pouzdro na šípy
touž pevně, silně; tuze, velmi
toužejí pevněji, silněji
toužiti toužiti; naříkati, truchliti, plakati; stě-
 žovati si
tovaryš druh, přítel
tovaryška družka, přítelkyně
trefiti dověsti, uměti
troufati doufati
truc vzdor
truchle truchlivě, smutně
truchlý truchlivý, smutný
truňček doušek, (jedno) napití
tulípa tulipán
tygris tygr
ubrati se odebrati se, odejít
uhelník úhelník, měřící pomůcka
uhlídati, *uhlídati* (se) uviděti, spatřiti (se);
když vás vděčný uhlídám (XLIII, 412)
 když vás vděčné uvidím
ucházeti odcházeti, unikati

ujímati bráti, odebírat
ujíti se ujmouti se, zastati se; chopiti se
ukojíti se upokojiti se, uklidniti se
ulehovati uklidňovati se, ukládati se k odpo-
 činku
uložení záměr, předsevzetí; ustanovení, příkaz
uměle dovedně
umělost dovednost, znalost
umrtvený mrtvý, usmrčený
upachtovaný unavený
upřímo přímo
upřímý přímý
uraziti se vzíti si příklad; káti se
urozen zrozen
ustání únava
ustaralý zestárlý; ustaraný, utrápený
ustati unaviti se; přestati
ustraněný odstraněný
ustydnouti ochabnouti
utrpnost trápení, utrpení
uvozovati uváděti
varta stráž, hlídka
vartovník strážce, hlídač
vartýř strážce, hlídač
vejchodní východní
vejstupek provinění, hřích
veta konec
vetce vece, tj. pravil, řekl, praví, říká
věněček věneček
větrový větrný
vinš přání
vinšovaný kýžený, vytoužený
vinšovati přáti
vlásek: *nebojíš se za vlásek* (XX, 39) ani
 trochu
vlažiti zavlažovati
vlnatý mající množství vlny
vnitř uvnitř
vodný vodní; *vodná šlechtična* (XXVIII,
 129) nymfa
voštíp oštěp, kopí
vracovati se vraceti se
vrah nepřítel; ďábel; vrah
vroucnost horkost, žhavost, vřelost
vstříc, *v stříč* vstříc, v ústřety
všímati pozorovati, smysly vnímati
vtíp důvtip
vyčísti vypočítati, vyčísлити; vyjmenovati, vy-
 pravovati
vydírati se (XXII, 63) prodírati se na povrch
vyformovati vytvořiti, ztvárniti

vymluviti vyjádřiti (mluvením), vysloviti
vypraviti vyjádřiti (slovy), vyličiti
vypravovati vypravovati; vyjadřovati, dávatí
 najevo
vypresovaný vylisovaný
vyskytovatí ukazovati, projevovati se
vysokost výška
vyspytovatí vyzkoumati, zjistiti
vystrojiti vypraviti, vyslati; vyprostiti
vyvoditi vyváděti, odváděti
vzdělávání zpracovávání
vzcházetí vznikatí; vycházetí, vystupovati
vzrost vzrůst
zabrati se odebrati se
zafír safír
zahoditi se nahoditi se, náhodou se objeviti
zacházetí mizetí, zanikatí
základ: *základ bráti* vyhrátí sázku
zaplýnouti zaplaviti (se)
zastava zastavení
zastávati brániti, ochraňovati
zastínění stín; ochránění, oplodnění (XLIII,
 231 a 252)
zatýkati zatékati, otékati
zavěsti zavěstí; svěstí, zmýlití; zaviniti; způso-
 bití, zříditi
zavíratí končiti
zavírka závěr, konec
zavisnouti zůstatí viset
zbití ztlouci; zabítí
zboží majetek; zboží
zbrániti zabrániti
zbroj zbraň
zbýti pozbýti; osvoboditi se
z částky zčásti, částečně
zčísti spočítati
zdělati udělati, vyrobiti
zdorovati vzdorovati, odporovati, odolávati
zdýli zdaleka
zejména jménem, jmenovitě

zevnitř zevně, zvenčí
zevnitřní vnější, vnějškový
zhotovený připravený
zhotoviti se připraviti se
zhotovovati (se) připravovati (se)
zkormoucený zarmoucený, nepokojný, bouřli-
 vý; zakalený
zlatohlav těžká hedvábná látka zlatem pro-
 tkávaná
zleklý polekaný
zleknouti se uleknouti se
zmatek zmar, zničení
zmocněti zesílití
znamenati znamenati; poznávati; pozorovati;
 poznávanati
z ničeho z ničeho, z *ničehéhož* z ničeho
zohledati vypátratí, zjistiti
zpořádaný dobře upravený, uspořádaný
zpotřeby (XXIX, 98) potřebně, nutně (orig.:
 nothwendiglich)
zpravený opravený, připravený, naladěný
zpraviti spraviti, připraviti, naladiti; způso-
 bití; pověděti, oznámiti
zpravovati spravovati, opravovati, připravo-
 vati
zrost vzrůst
zrostlina rostlina
zrostlý urostlý, vyrostlý
zřetel zření, vidění
zstydlý zmrzlý
zůvíc (XLVII, 121; od *zváti*) zvouce
zvedený vychovaný
zvejšiti povýšiti
zvědy výzvědy, pátrání
žehnati se loučiti se
žive (od *žiti*) žije
živnost obživa
život (XXII, 61) vnitřek, lůno (orig.: Erden-
 schoß)